

Joan Fuster revisitat per un crític excel·lent

Francesc Pérez Moragón

*Humanisme i nacionalisme en l'obra
de Joan Fuster*

Josep Iborra

Premi de la Crítica Serra d'Or 2013

388 pp., 2012, València, PUV.

Quan el 1982 es publicà *Fuster portàtil*, de Josep Iborra, la bibliografia sobre Joan Fuster era molt escassa: un pròleg de Joaquim Molas, un article d'Enric Ferrer Solivares a *Serra d'Or*, l'«homenot» que li dedicà Josep Pla –en bona part escrit pel mateix Fuster–, un llibre inqualificable de Manuel Lloris, un parlament de Josep Maria Castellet, una antologia amb estudis introductoris publicada per l'editorial Arimany... Tot plegat, poca cosa. Aquell llibre de 1982 va complir una funció eficaçíssima, en presentar una primera visió panoràmica entorn de la personalitat i els escrits de l'assagista valencià. Sens dubte, Josep Iborra (1929-2011) era la persona que millor podia establir-la, a partir del seu reconegut rigor com a crític literari, però també de la llarga relació d'amistat amb l'autor que sotmetia a anàlisi en aquelles pàgines il·luminadores. Va redactar-les enmig del procés de confecció d'una tesi doctoral que llegiria a la Universitat de València el 1984 i que va quedar inèdita fins que, a cura dels seus fills, Joaquim i Enric, ha estat

publicada en la Col·lecció Càtedra Joan Fuster. Com diu Enric Iborra a la «Nota preliminar», el seu pare «va escriure *Fuster portàtil* l'estiu del 1982, a Navaixes [el poble on passava les vacances, llegint i escrivint]. La redacció, inevitablement apressada, va fer que no se sentís satisfet per complet del resultat». La tesi va proporcionar-li l'oportunitat de superar el llibre precedent i de tractar els temes que volia estudiar d'una manera més àmplia i alhora més profunda, tot identificant les fonts bibliogràfiques en què es basava i, en definitiva, aplicant un format acadèmic al seu amplíssim coneixement sobre l'obra fusteriana, que va quedar així perfectament estructurat i exposat amb un estil literari penetrant, clar i estimulante per al lector.

Considerant aquells escassos precedents bibliogràfics a què em referia en començar aquesta nota, resulta encara més admirable aquest llibre que s'enfrontava, a més, amb una altra dificultat afegida. En la defensa de la seua tesi, que Josep Iborra va llegir davant el tribunal presidit pel doctor Badia i Margarit –text inèdit que apareixerà probablement en un altre volum d'escrits d'Iborra sobre Fuster, publicats o inèdits–, el doctorand subratllava que el corpus literari fusterià era d'una «gran varietat que passa per l'aforisme i la monografia, l'assaig i l'apunt de "diari", l'article i el poema». Igualment conclouia que, «des del punt de mira del contingut, la temàtica és, també, molt variada: idees generals sobre problemes ètics i estètics, polítics i socials, econòmics i filosòfics, estudis històrics sobre la realitat social i cultural catalana i, més en particular, valenciana, crítica literària i artística, comentaris sobre la nostra realitat lingüística, política i cultural». I encara afegia, com a problema amb què s'havia

enfrontat, «el fet de la dispersió de l'obra de Fuster. Generalment, els llibres que ha publicat són reculls de papers diversos, inèdits o no i, de més a més, una gran part del que ha escrit es troba només en diaris i revistes. Això no sols dificulta una lectura integral de tota aquesta producció, sinó que la fa discontinua, fragmentària, desordenada.»

Ara podem dir que Iborra va saber vèncer amb tenacitat i rigor aquestes i d'altres dificultats i ens va llegar una definició molt rica i ben travada sobre les posicions intel·lectuals de Fuster i sobre la seua actitud cívica, de compromís amb el país i de defensa dels seus drets.

Amb Fermí Cortés, Vicent Ventura, Josep Garcia Richart, Francesc de Paula Burguera, Josep Palàcios i d'altres, Iborra va formar part del cercle més reduït i fidel d'amics de Fuster —el qual tenia una gran admiració per la seua cultura i per la seua honestat personal— des de ben aviat i fins a la mort de l'assagista suecà, i fou sens dubte un dels coneixedors més immediats dels seus escrits. En la seua intensa activitat com a lector i també com a crític literari, que el duqué a col·laborar en un gran nombre de mitjans de comunicació, dedicà una atenció mantinguda a les novetats editorials que l'escriptor valencià anava produint. Ara, també dedicà treballs a traçar visions monogràfiques, destinades a miscel·lànies d'homenatge a Fuster, col·loquis, catàlegs d'exposicions, antologies de textos fusterians, etc.

Aquest llibre, però, respon a un objectiu més ambiciós i més complex, perquè vol oferir un retrat complet i detallat, a través d'anàlisis successives d'àmbits particulars en l'obra fusteriana, entrelligades per un propòsit globalitzador. Està dividit en dues parts, titulades «L'escriptor i l'humanista» i «L'intel·lectual i el seu compromís nacio-

nal». La primera comprén quatre capítols: «Esquema d'una biografia intel·lectual: l'etapa constituent del pensament de Fuster», «L'assaig fusterià», «L'humanisme» i «L'intel·lectual: ètica i política»; la segona en té cinc: «L'autoafirmació nacional», «L'historiador», «Esquema d'una decadència», «L'enquesta valenciana» i «La decisió de futur».

Aquest desplegament d'observacions parcel·lades, però destrament articulades entre si, permeté a Iborra arribar a diverses conclusions que continuen tenint una validesa plena. Per exemple, aquesta definició de la prosa fusteriana: «Es tracta d'una escriptura cautelosa, irònica, circumstanciada, interrogant, i, sobretot, precisa i exacta, en la seua mateixa desimboltura». O bé aquesta interpretació: «Hi ha, en Fuster, una mena de concepció del món, no sistemàtica, però sí profundament coherent, que es troba formulada d'una manera més o menys explícita i a propòsit dels molts i diversos temes que ha tractat».

Tot comptat, *Humanisme i nacionalisme en l'obra de Joan Fuster* constitueix una magnífica guia per conèixer a fons els plantejaments programàtics i el desenvolupament de l'extensa obra del pensador valencià, desplegada en una multitud de llibres i articles de tota mena, i encara avui dotada d'una vigència que la recent commemoració del cinquantenari de *Nosaltres, els valencians* ha permès de comprovar i corroborar. Per construir aquesta guia, Iborra va llegir amb la perspicàcia que el caracteritzava els llibres de Fuster, però també una gran quantitat dels seus articles periodístics, que, en la seua varietat temàtica, permetien d'establir les dimensions reals dels punts de vista, les opinions i els coneixements amb què Fuster es relacionà amb els seus lectors al llarg de tota la seua trajectòria professional.

Certament, entre el febrer de 1984, quan Iborra va llegir la seua tesi doctoral, i l'actualitat, la minsa bibliografia sobre Fuster que hi havia aleshores s'ha vist incrementada en desenes i desenes d'articles i llibres. La Càtedra Joan Fuster, que ha recuperat aquell text inèdit, gràcies a la col·laboració de la família de l'autor, hi ha contribuït des de la seua fundació per la

Universitat de València, el 1993. Tanmateix, es pot afirmar que el llibre que he comentat destaca immediatament entre tots aquests títols, vells o nous, per la seua claredat, per l'agudeses de les reflexions que presenta, per l'abast amplíssim dels propòsits de recerca que l'animen i perquè és una nova aportació del gran intel·lectual que fou Josep Iborra. □

Subscriu-te a Mètode!

Revista de referència de la
Xarxa Vives
d'universitats

Subscripcions (4 números l'any):
25€ per a Espanya, 40€ per a l'estranger.

www.metode.cat